

Dansk-russisk samvirke i 75 år

Udgivet af:

Dansk-Russisk Forening, juni 1999. Udgivet med støtte fra Hermod Lanungs Fond i anledning af Dansk-Russisk Forenings 75 års jubilæum.

Redaktion:

Leo Pilgaard, Asger Pedersen og Klaus A. Jensen

Grafisk produktion:

grafiCO v/Ole Jensen
33 32 29 43

60 år med Sovjetunionen

- AF ASGER PEDERSEN, KØBENHAVNSFORMAND

Baggrunden for stiftelsen af Dansk-Russisk Samvirke var flere. Gode naboforbindelser mellem Rusland og Danmark var opbygget gennem århundreder, russisk litteratur var i vidt omfang oversat til dansk, og den russiske musik kendt og

Asger Pedersen, landssekretær 1978-91. Københavnsformand fra 1995. Landsnæstformand fra 1996.

værdsat. I sidste halvdel af det 19. århundrede etableredes et erhvervs-mæssigt samarbejde, mest kendt er Store Nordiske Telegrafskabs anlæggelse af den transsibiriske telegraflinie og de danske mejeristers indsats for etablering af en moderne smørproduktion i Rusland. Den 1. Verdenskrig satte en stopper for meget af dette, ligesom den efterfølgende Oktoberrevolution samt Borger- og Interventionskrigen.

Efterhånden som situationen normaliseredes, voksede ønsket om en genoprettelse af de afbrudte kontakter. Store Nordiske genoptog allerede i 1921 sin virksomhed i den ny sovjetstat, og i 1923 oprettedes en sovjetisk handelsrepræsentation i København.

Samtidig var der i dele af den danske arbejderbevægelse og

Formanden prof. Albert Olsen (nr. to fra venstre) modtager sovjetiske gæster i 1946. Nr. 3 fra venstre er Nina Krymova, nr. 2 fra højre næstformanden Alfred Jensen

kooperationen interesse og sympati for Oktoberrevolutionen og dens idealer, der udmøntede sig i Sovjetstaten.

Det var således naturligt, og i overensstemmelse med tankerne om forsoning og mellemfolkelig kontakt efter Verdenskrigen, at det var fra arbejderkredse, kulturlivet og erhvervslivet, at initiativet til dannelse af Dansk-Russisk Samvirke skete den 23. April 1924 - oven i købet før oprettelsen af de diplomatiske forbindelser med Danmark og Sovjetunionen, der skete den 18. juni samme år.

De første år

Samvirkets første formand, Georg Bolgan, var sekretær i Hovedstadens Brugsforening og virkede på posten gennem 12 år. Sovjetunionens første gesandt i Danmark, Mikhail Kobetskij, der talte flydende dansk, var et særdeles aktivt medlem af Samvirket, ligesom flere fra den sovjetiske handelsrepræsentation. Foreningens senere mangeårige formand Hermod Lannung blev tilbagekomst fra hjælpearbejdet i Rusland.

Det tætte samarbejde med det sovjetiske gesandtskab lettede kontakten til Rusland og formidling af delegationsbesøg begge veje. Af bemærkelsesværdige arrangementer kan nævnes panserkrydseren

Auroras besøg i København 1928, Anatolij Lunatjarskijs foredragsbesøg i 1931 og senere i 30'erne maleriudstillingen "Sovjetkunst", der vist i "Den Fries" udstillingsbygning i København.

Sovjetunionens Venner

I 1927 organiseredes det internationale selskab "Sovjetunionens Venner" med henblik på dannelse af tilsvarende nationale selskaber. Dette skete dog ikke umiddelbart i Danmark, grundet på Dansk-Russisk Samvirkes eksistens, men blev realiseret i 1933. Sovjetunionens Venner, eller SUV, som det populært kaldtes, byggede på tanken om massetilslutning, mens Samvirket var af mere eksklusiv karakter.

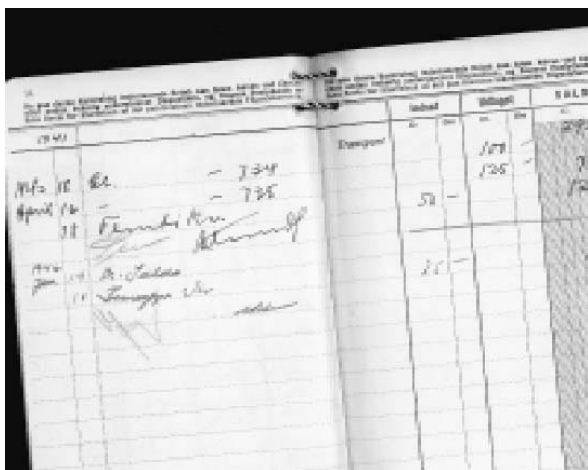
SUV udfoldede stor aktivitet med foredrags- og filmvirksomhed samt blev pionér på turistområdet i samarbejde med det statslige sovjetiske Intourist, der var startet i 1928. SUV, der ud over i København havde aktiviteter i Aalborg, Århus og Odense, fik egne lokaler og ansat sekretær samt endog en institution som "Sovjetunionens Venners Feriehus"! SUV udgav også et tidsskrift, "Nyt Land". Af kendte aktive i SUV kan nævnes den berømte opdagelsesrejsende Peder Freuchen og forfatteren Martin Andersen Nexø, sidstnævnte var formand i slutningen af 1930'erne.

Verdenskrig og besættelse - fred og sammenslutning

I 1940 blev professor ved Københavns Universitet Albert Olsen ny formand for Samvirket. Da opstod tanken om at sammenslutte Samvirket og SUV til én organisation. Forhandlinger blev indledt, men ikke afsluttet inden Tysklands overfald på Sovjetunionen 22. juni

Foreningens kontrabog (checkkonto) med Kjøbenhavns Handelsbank, der er et spring i posteringerne fra april 1941 til januar 1946.

1941. Samvirkets sidste større arrangement inden da var en stor sovjetisk landbrugsudstilling i Studenterforeningen, der blev åbnet af handelsminister Henning Hasle. Bemærkelsesværdigt er det, at den sidste datering i udstillingens gæstebog er 20. juni, altså to dage før Hitler-Tysklands angreb på Sovjetunionen.

Den ny situation afbrød øjeblikkelig enhver legal virksomhed, hårdt gik det ud over SUV's ledelse og aktivister, der arresteredes, og bl.a. sekretæren Harry Jensen satte livet til i KZ-lejren Stutthof.

Andersen Nexø blev senere løsladt og måtte ligesom Albert Olsen bringe sig i sikkerhed i Sverige.

Under andre organisationsformer kunne det dansk-russiske samvirke dog foregå, mest markant med udgivelsen fra maj 1943 af 18 numre af det illegale "Nyt fra Sovjetunionen", der bragte nyheder og informationer samt danske og sovjetiske artikler.

Efter befrielsen i 1945 stod Sovjetunionen stærkt i den danske offentligheds bevidsthed. Der var i sagens natur ikke noget færdigt organisationsapparat klart til at genoptage foreningsvirksomheden, men rundt omkring spirede interimistiske selskaber frem til formidling af kontakten især til de sovjetiske

krigsfanger, besættelsesmagten havde tvunget til Danmark.

Der var nu skabt den bedste grobund for at realisere de afbrudte sammen slutningsplaner. Et nyt Dansk-Russisk Samvirke i København kunne præsenteres i efteråret 1945 med Albert Olsen som formand med repræsentation fra hele det politiske spektrum fra konservative til kommunister, med deltagelse af Dansk Arbejdsgiverforening og De Samvirkende Fagforbund (datidens LO), AOF, store firmaer, videnskabs- og kulturfolk m.m.

Tilsvarende selskaber stiftedes i bl.a. Aalborg, Århus, Esbjerg og Odense.

Der var dog stadig ikke tale om en organisatorisk landsforening; der holdtes et fælles årsmøde, og fra 1947 var der et vist landsdækkende samarbejde om tidsskriftet "Sovjetunionen i dag", som den københavnske forening udgav. Denne historisk betingede "afdelings-autonomi" gælder i øvrigt til en vis grad den dag i dag.

Landsforening i kulde og tøbrud

Hovedstadens selskab, med egne lokaler og sekretær, stod for de fleste forbindelser med Sovjetunionen, herunder udveksling af

delegationer og modtagelse af kunstneriske grupper, bl.a. det georgiske statsensemble i 1948. Men snart gjorde den "kolde krig" sig gældende, bl.a. trak de to arbejdsmarkedsorganisationer og AOF sig ud af ledelsen. Tilsvarende skete i provinsafdelingerne. Til gengæld var et af lysene i mørket, at Københavns overborgmester H.P.Sørensen stillede sig til rådighed.

Vanskelighederne tilspidsedes, da formanden Albert Olsen døde i 1949. Han var rodfæstet i socialdemokratiet og vanskelig at erstatte, især da man også stod over for den organisatoriske dannelse af en egentlig Landsforening. Dette skete på kongressen i 1950, hvor samtidig den kendte professor i filosofi ved Københavns universitet, Jørgen Jørgensen, blev Landsforeningens formand. Han havde i øvrigt formuleret organisationens nye navn "Landsforeningen til Samvirke mellem Danmark og Sovjetunionen".

De første 10 år af Jørgen Jørgensens 14-årige formandsperiode faldt sammen med en meget vanskelig tid for Landsforeningen, men på trods af det kolde klima og frafald lykkedes det ham med klogskab og takt at fastholde og på nogle punkter udvide virksomheden. I 1954 forhindrede officiel indgriben afrejsen af en repræsentativ videnskabelig delegation under ledelse af Københavns og Århus's universiteters rektorer, der skulle markere foreningens 30 års jubilæum. Til gengæld udbyggedes rejsevirksomheden, bl.a. med krydstogter over Østersøen til Riga og Leningrad. Virksomheden med film, udstillinger og foredrag fortsattes, bl.a. afholdtes i 1955 en større konference i Studenterforeningen med indledning af sovjetforfatteren Ilja Ehrenburg. Landsforeningens intervention i 1955 over for Folketinget, der havde modtaget en indbydelse fra Den Øverste Sovjet,

men henlagt den, medvirkede til beslutningen om at sende en Folketings-delegation i maj 1956. Dette medførte på sin side, at statsminister H.C. Hansen og kulturminister Julius Bomholt fik udvirket et regeringsbesøg i Sovjetunionen forinden, nemlig i februar-marts måned.

Dette begyndende og løfterige tøbrud fik imidlertid en brat ende i efteråret 1956 efter Sovjetunionens invasion i Ungarn. Tvivl og afstandtagen hos en del medlemmer sammen med den stærke antisovjetiske kampagne satte sine spor i Landsforeningen, der mistede medlemmer og goodwill - et tilbageslag som selv formandens afbalancerede holdning og optræden ikke kunne forhindre.

Nye vilkår

I 1958 grundlagdes i Moskva "Foreningen USSR-Danmark" med professor Vovtjenko fra Moskvas Statsuniversitet som formand. Ved således at få en direkte sovjetisk søsterorganisation fik samarbejdet en ny positiv drejning. Der kom sovjetiske besøg af mennesker, der havde stor interesse i og gjort en indsats for dansk kultur, bl.a. oversætteren Nina Krymova.

Derudover kunne Landsforeningen stå for arrangementer af central politisk og kulturel interesse, f.eks. vicestatsminister Anastas Mikojans besøg i januar 1959 og senere forfatteren Mikhail Sjolokhovs.

Fra 1960 blev der aftalt årlige samarbejdsplaner med den ny sovjetiske forening vedrørende udstillinger, foredrag, filmaftener og rejser, bl.a. så tidligt som i 1961 kunne Landsforeningen som den første herhjemme arrangere charterrejser med jettfly til Moskva. Undervisning i russisk sprog fik nye dimensioner med muligheden for at sende studerende på 5- og 10-måneders sprogkurser i Moskva.

Endelig var der aftaler om gensidig tilsendelse af oplysende materialer, litteratur og fotoudstillinger.

Da de statslige kulturaftaler påbegyndtes i 1962 under kulturminister Julius Bønholt kunne Landsforeningen ud fra sine erfaringer rådgive ministeriet herom.

Den af Landsforeningens sovjetiske gæster, der vakte størst opsigt i 1960'erne, var uden tvivl Jurij Gagarin, verdens første kosmonaut, der var i Danmark i september 1962. Men også ved officielle lejligheder som Khrustjovs og Kosygin's statsbesøg blev det nu naturligt, at Landsforeningen blev inddraget i arrangementerne. Danske politikeres beredvillighed til at tale i foreningen voksede, mest markant var statsminister Jens Otto Krag som hovedindleder ved Landsforeningens arrangement i 1967 i anledning af 50-året for Oktoberrevolutionen.

Spring i arbejdet

Da Jørgen Jørgensen trak sig tilbage som formand i 1964, stod Landsforeningen igen i sit klassiske formandsproblem - at finde en samlende personlighed. Efterfølgeren stadsbibliotekar Carl Thomsen fungerede kun i to år, bl.a. på grund af uenigheder i ledelsen, og næstformanden Alfred Jensen måtte i to år være fungerende formand.

Ved kongressen i 1968 skete der en omfattende reorganisering af Landsforeningens ledelse. Formand blev ballethistorikeren Allan Fridericia, og der valgtes et arbejdsudvalg bestående af den russisk-musikkyndige lektor Erik Stahl, stadsarkitekten i Gladsaxe Erik Nilsson, foreningens kasserer siden 1950-erne fabrikant Søren Madsen (SM-lampen), og sekretær i DKP Ingmar Wagner. Endvidere vedtog kongressen, at der til styrkelse af foreningens autoritet skulle oprettes et præsidium, bestående af personligheder fra kunst, kultur, videnskab,

organisationslivet og politiske partier.

Præsidiet blev endeligt dannet i 1973 med et formandskab bestående af landsretssagfører Hermod Lannung, rigsantikvar P.V. Glob og professor Knud Rahbek Schmidt.

Den sovjetiske intervention i Tjekkoslaviet i 1968 fik ikke samme betydning for Landsforeningen som Ungarns-krisen i 1956, forbavsende få medlemmer forlod foreningen. Aktiviteterne med sprogkurser, filmaftener, foredrag og debattmøder udvikledes samtidig med at Landsforeningen organiserede besøg af store sovjetiske kunstneriske ensembler som balletgrupper fra Bolsjoj Teatret og Obrastovs dukketeater, især sidstnævnte blev en stor publikums- og pressemæssig succes i begyndelsen af 1970'erne. Rejsevirkomheden forøgedes kraftigt, efter at der var truffet aftaler med sovjetisk LO's store rejseorganisation Centrotourist, der specielt var en velegnet partner ved organisering af studie-rejser.

Venskabshuset

Kongressen i 1974, hvor Landsforeningen kunne fejre sit 50 års jubilæum, markerede et nyt vendepunkt i foreningens virksomhed. Den ny ledelse og præsidiet havde forøget foreningens anseelse betydeligt, bl.a. lod regeringen sig repræsentere på kongressen ved justits- og kulturminister Nathalie Lind. Da Allan Fridericia trådte tilbage som formand, efterfulgtes han af Hermod Lannung, der hermed indledte sine 22 år i formandsstolen.

Som jubilæumsgave havde Sovjetunionen og Foreningen USSR-Danmark besluttet at erhverve ejendommen i Vester Voldgade 11 og stille den til rådighed for Landsforeningens virksomhed. Ejendommen var bygget i 1870'erne som Københavns Musikkonservato-

rium, hvor komponisten Niels W. Gade havde embedsbolig, men de seneste mange år havde den været hovedsæde for Dansk Idrætsforbund. Efter besættelsen havde foreningen haft til huse i en del år i lejede lokaler, først i Klareboderne, derefter i St. Kongensgade, men var inden for de sidste år med korte mellemrum flyttet til Gl. Strand, Hovedvagtsgade og Reventflowsgade. Den store aktivitet kunne ikke finde egnet plads under de trange forhold, og den ny mulighed var derfor en kærkommen praktisk anerkendelse af foreningens arbejde. Der forestod imidlertid en omfattende og besværlig renovering og ombygning af lokalerne, førend Venskabshuset, som blev dets navn, endelig kunne indvies i september 1977.

I huset indrettedes boghandlen Sputnik, biografen Kino Kosmos, rejseafdeling, koncertsal, udstillingslokale, konferencesal, bibliotek, sproglaboratorium, kontorer og bolig for viceværten. Den danske Landsforening kom derfor til at varetage en stor del af Sovjetunionens kulturelle aktiviteter i Danmark, på linie med det tyske Goethe Institut, det franske Alliance Française og biblioteket på den amerikanske ambassade.

Sovjetiske kultur dage

I 1974 startede Landsforeningen i samarbejde med Foreningen USSR-Danmark de årlige sovjetiske kultur dage, hvor en af de 15 sovjetrepublikker blev præsenteret i Danmark med udstillinger, kunstneriske ensembler, specialturistgrupper og delegationer. Til kulturdagene fremstilledes en speciel kultur dagsavis med artikler og informationer om den pågældende republik.

Udstillingen åbnede som regel på fornemme steder som Københavns eller Frederiksberg rådhus inden den turnerede rundt i landet, og

ensemblet optrådte på mange forskellige scener, lige fra Tivolis Koncertsal, Falkonercentret og Aalborghallen til medborgerhuse og skoleaulaer.

Disse kultur dage var med til at nuancere opfattelsen af Sovjetunionen hos mange danskere, for hvem alle i Sovjetunionen var "russere", og Landsforeningens motto "Gennem kendskab til venskab" kom her smukt til udtryk.

Danske kultur dage

Landsforeningen havde i nogle år energisk arbejdet på at realisere et ønske om at skabe gensidighed ved at arrangere danske kultur dage i Sovjetunionen, men denne tanke vakte ikke umiddelbar genklang hos vores sovjetiske søsterorganisation, som ikke altid var lige modtagelig for nye ideer ude fra.

Endvidere var der naturligt nok store økonomiske problemer forbundet hermed. Men i 1984 lykkedes det endelig. Ved sponsorbidrag fra kollektive medlemmer og handelsfirmaer blev der skabt grundlag for at sende en større kulturgruppe til Kirgisien, bestående bl.a. af musikeren Sylvester Petersen med band, sangerne Eva Madsen og Trille samt trompetisterne Knud og Gorm Hovald. Tilsvarende danske kultur dage gennemførtes 1986 i Ukraine og 1988 i Letland.

I samarbejde men den sovjetiske statslige koncertorganisation, Goskoncert, som ikke altid var lige nem og fleksibel at arbejde sammen med, formidledes også besøg af solister og større musikensembler, det største arrangement var besøget af Riga Balletten i 1978 med forestillinger i Tivolis Koncertsal, Aalborghallen og Holstebrohallen, men også den mindre folkemusikgruppe "Kalinka" blev populær ved sine forestillinger i 1981 på Dyrehavsbakken og Roskilde Festivalen.

Cirkus og kirke

Lidt lettere gik det med den sovjetiske cirkusorganisation, Goszirk, hvis særlige afdeling "Cirkus på Scenen" sendte mindre artistgrupper på succesrige gæstespil på Dyrehavsbakken i årene 1976-77-78, på Danmarks-tourné i 1979, og igen på Dyrehavsbakken i 1983 i anledning af Bakkens 400 års jubilæum. Cirkusgrupperne blev også særligt populære ved deres gratis optrædender på børne- og ældreinstitutioner. Gennem en af Landsforeningens præsidiumedlemmer, den senere domprovst i København Arne Bugges særlige kontakter til den russiske kirke kunne det i 1979 udvirkes, at en omfattende kirkeudstilling kunne åbnes i Københavns kommunes udstillingsbygning Nikolaj. Udstillingen var ledsaget af en stor kirkelegation med ærkebiskop, senere metropolit, Pitirim i spidsen.

Organisationen voksede også og Landsforeningen stod i slutningen af 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne særdeles stærkt. København havde den største afdeling med 3.000 individuelle medlemmer og en lang række kollektivt tilsluttede organisationer, hertil var der de "gamle" afdelinger i Aalborg, Århus, Randers, Horsens, Esbjerg, Odense, Slagelse og Bornholm suppleret med nye afdelinger i Frederikshavn, Silkeborg og Brøndby samt aktiviteter på vej i Roskilde og Helsingør. (De to sidstnævnte afdelinger blev dog aldrig realiseret).

Nordisk samarbejde

Landsforeningen var i 1970'erne aktiv fødselshjælper ved oprettelse af venskabsby kontakter, således mellem Brøndby og Gagarin-distriktet i Moskva, mellem Aalborg og Puskjin-distriktet i Leningrad og mellem Rønne og en mindre by nordvest for Moskva, Vysjnij

Volotjok, og var senere i 1987 med til at forberede grundlaget for forbindelsen mellem Århus og Leningrad.

En speciel begivenhed var fejringen af den store sovjetiske opdagelsesrejsende Vitus Berings 300-års dag i 1981, hvor verdens største sejlskib, det sovjetiske skoleskib "Sedov", gæstede København, Berings fødeby Horsens og Esbjerg, et besøg, der vakte betydelig opsigt.

På nordisk plan blev der i 1970'erne etableret et samarbejde mellem de nordiske landes venskabsforeninger med Sovjetunionen; der afholdtes årlige konferencer, hvor værtsskabet gik på skift mellem de pågældende lande. Landsforeningen var sidst vært i 1990, og den sidste konference blev afholdt i Finland i maj 1991, hvorefter dette samarbejde ophørte.

Gældfri

Sovjetunionens indmarch i Afghanistan i december 1979 og frygten for noget lignende i Polen i 1981 betød en vis, men ikke betydende afdæmpning i aktiviteterne, bortset fra rejsevirkomheden. Landsforeningen havde set frem til en vældig chance i forbindelse med de olympiske leges afholdelse i Moskva i sommeren 1980 og havde allerede et år forinden, sådan som betingelserne var, investeret betydelige midler i forudbestilling af rejser og billetter til sportskampene. Afghanistan-krigen og den påfølgende store vestlige boykot af legene (dog ikke fra Danmarks side) bevirkede, at Landsforeningen måtte foretage kostbare aflysninger af rejser og brændte inde med mange entrébilletter. Landsforeningen led et betydeligt tab, som ikke kunne indhentes under de følgende års stagnation i rejseaktiviteten. Først i forbindelse med VM-kvalifikationskampen i fodbold mellem Sovjetunionen og Danmark i Moskva i september 1985, som

tiltrak tusinder af danske fans, vendte bøtten, Landsforeningen scorede kassen og blev for første gang i mange år helt gældfri.

60 år rundet

Med det sovjetiske kulturministerium og Kunstnerforbundet blev der truffet aftaler, som ved Landsforeningens mangeårige udstillingsleder Mette Løkkens inspirerende indsats bl.a. resulterede i maleriudstillinger på Ballerup Bibliotek og Kastrupgård i 1983, en fantastisk opsigtsvækkende Holografiudstilling på Nationalmuseet i 1983, en stor udstilling af ny sovjetisk malerkunst i Nikolaj i 1985 og en retrospektiv maleriudstilling i Brandts Klædefabrik i Odense i 1987 i anledning af 70-året for Oktoberrevolutionen.

Da Landsforeningen i 1984 kunne fejre sit 60-års jubilæum og ved den lejlighed fik tildelt Den Øverste Sovjets orden "Folkenes Venskab", en orden som i øvrigt tidligere var tildelt Hermod Lannung og Ingmar Wagner personligt, kunne man med tilfredshed se på de opnåede resultater og med fortrøstning se fremtiden i møde.

I Sovjetunionen skete der imidlertid store forandringer med Mikhail Gorbatjovs indtræden som leder i 1985, hvilket fik stor betydning for verdens og Landsforeningens udvikling, men det er en anden historie, som fortælles andetsteds i dette skrift.

NOTE: Beskrivelsen af perioden frem til midten af 1970'erne bygger i væsentlig grad på skriftet "Landsforeningen Danmark-Sovjetunionen 60 år", forfattet af Alfred Jensen og udgivet i august 1984.

15 år med

opbrud og genfødsel

• AF BERNHARDT TASTESSEN,
LANDSFORMAND

I perioden fra 1985 til 1992 (Gorbatjov-perioden) blev Landsforeningens virksomhed præget af de store historiske forandringer, der skete i verdensbilledet.

Ophøret af den kolde krig og samtidig Sovjetunionens nedkvalificering fra at være en supermagt på linie med USA til at være et stort land i en vanskelig omstillingsproces. Afslutningen af Europas opdeling i øst og vest ved en forholdsvis fredelig udvikling. Murens fald og genforeningen af de to Tysklande. Sovjetunionens opløsning og opdeling i 15 suveræne republikker. Den demokratiske pluralismes sejr ved kommunistpartiets opgivelse af magtmonopolet. Nu måtte kommunistpartiet på linie med andre indstille sig på, at partiets styrke og indflydelse beroede på tilslutning ved demokratiske valg.

Alt dette påvirkede også Landsforeningens virksomhed

Slutningen af 80'erne blev på mange måder en opblomstringstid for Landsforeningen. Gorbatjovs politiske linie med Glasnost og Perestrojka gjorde Sovjetunionen interessant i offentlighedens øjne. En fredelig og langsom forandring med større åbenhed over for menneskelige og demokratiske reformer, der samtidig åbnede Sovjetunionen over for den omgivende verden, var et budskab vi alle syntes om.

I 1988 kulminerede Landsforeningens rejseaktiviteter til Sovjetunionen, men herefter kunne vi ikke klare os i den kommercielle aktivitet på markedet, og rejsevirk-somheden ebbede gradvist ud. Forholdet var det, at det statslige bureau Intourist og sovjetisk LO's rejseorganisation Centrotourist, som vi samarbejdede med, blev suppleret med og tildels afløst af mange nye firmaer, heriblandt mange platten-slagere. Dette kunne vi som lille virksomhed med begrænsede ressourcer ikke klare.

Igennem mange år havde Landsforeningen stået for kulturudveksling med Sovjetunionen. Alle 15 republikker nåede at besøge Danmark med kunstneriske bidrag af høj kvalitet. Sammen med en kulturgruppe var der en officiel delegation fra republikken, der fik kontakt med danske myndigheder. Vi nåede også at komme på genvisitet med kulturgrupper og mindre delegationer i Kirgisien i 1984, i Ukraine i 1986 og i Letland i 1988. Herefter var det også slut med denne aktivitet på det hidtidige grundlag.

I denne periode mindskedes også kontakten med SSOD (Sammenslutningen af Sovjetiske Venskabsforeninger), der stod for kontakten mellem Sovjetunionen og udlandet, samt Foreningen USSR-Danmark.

I den skriftlige beretning til kongressen i 1990 skrev landssekretær Asger Pedersen: "Sammenfattende har kongresperioden fra 1987 til 1990 været præget af en brydning mellem en erkendelse af det gamles utilstrækkelighed og delvise fallit og en usikkerhed over for det ukendte nyes udfordringer og perspektiver". Sådan var situationen ved kongresperiodens start i 1990. Det var almindeligt kendt, at foreningen havde to typer medlemmer. For det første aktivisterne, der ud fra ideologiske grund gik ind for nært venskab og samarbejde med Sovjetunionen - i høj grad med nær forbindelse til DKP. For det andet

den store gruppe af mindre aktive medlemmer, der ud fra erkendelsen af den nødvendige dialog med det store sovjetsamfund på 260 mill. mennesker var med i foreningen. Et udtryk herfor er jo præsidiets, der var sammensat af en bred repræsentation fra dansk kulturliv, erhvervsliv, uddannelsesinstitutioner og fra de politiske partier fra centrum og ud mod venstre.

Bredere perspektiv

Som en praktisk og taktisk linie havde foreningen gennem sine mange år valgt at finde en landsformand, der ikke havde nogen tilknytning til DKP. Landsformanden fra 1974 til 1996 Hermod Lannung var aktivt medlem af Det Radikale Venstre, som han havde repræsenteret i Folketinget og ikke mindst i FN. Derimod var der tradition for, at der var et DKP-medlem på næstformandsposten, Alfred Jensen til 1974 og derefter Ingmar Wagner, der var DKP's internationale sekretær, fra 1974 til 1992.

Ingmar Wagner var fuldt ud opmærksom på, at skulle Landsforeningen overleve de forandringer, der var undervejs i Sovjetunionen, måtte Landsforeningen have et bredere perspektiv, der var mindre ideologisk, derfor valgtes nye sideordnede næstformænd, først lektor Marianne Eldrup fra Esbjerg på kongressen i 1987, derefter fhv. folketingsmedlem for Socialdemokratiet Bernhardt Tastesen på kongressen i 1990, og da Ingmar Wagner valgte at trække sig på den ekstraordinære kongres i 1992, valgtes domprovst Arne Bugge.

Økonomien i bund

Det store spørgsmål efter kongressen i 1990 var, om der var et håb for foreningens fremtid. De økonomiske kilder var ved at løbe tør for

indtægter. Rejsevirkomhedens overskud, der i 1988 udgjorde tæt ved 90% af foreningens indtægter, var for stærkt nedadgående. Usikkerheden om ejerskabet og økonomien for Venskabshuset i Vester Voldgade i København, der ellers var stillet frit til rådighed for Landsforeningen siden 1977, skulle nu drives efter markedsøkonomiske principper. Den nye hovedbestyrelse måtte skride til drastiske beslutninger om afskedigelse af det ansatte personale.

Dette skete på en sådan måde, at alle ansatte fik deres tilgodehavender efter funktionærlovens regler og også med de nødvendige opsigelsesvarsler. Herefter var der heller ikke flere penge i kassen. Landsforeningen måtte nu fortsætte med frivillig arbejdskraft.

Sovjetunionens opløsning ved udgangen af 1991 forstærkede derudover spørgsmålet om foreningens fremtid. I hovedbestyrelsen blev det besluttet at indkalde til et idéseminar i januar 1992 og til ekstraordinær kongres i februar 1992.

På idéseminaret skulle man drøfte, hvilken betydning den ny epoke i udviklingen ville have for Rusland og Danmark, samt hvilke konsekvenser dette ville have for Landsforeningen. Skulle den eksisterende Landsforening reformeres eller skulle der skabes en ny landsforening på et nyt initiativ-grundlag?

En bred forsamling på i alt 45 personer deltog i dette seminar.

Efter indledning af Lasse Budtz og Peter Duetoft fra henholdsvis Socialdemokratiet og CD var konklusionen, at det var helt afgørende nødvendigt at finde et grundlag for de fortsatte relationer mellem mennesker i Danmark og de nu 15 suveræne republikker, men med hovedvægten på Rusland.

Nye afdelinger

På kongressen i februar var der delte meninger om det ville lykkes at reformere Landsforeningen på det nye grundlag. Hidtil havde Landsforeningen og Københavnsafdelingen faktisk udgjort en enhed, idet de eksisterende provinsforeninger var langsomt uddøende, samtidig med at andre folkelige grupper havde taget initiativet vedrørende kontakt til Rusland og de øvrige nye republikker. Der var forslag om, at man skulle lade Københavnsafdelingen fortsætte Landsforeningens virke så længe der måtte være interesse for det, men der blev dog et klart flertal for at fortsætte som landsforening, og dette skulle ske ved at samle interesserede fra en bredere kreds, f.eks. fagbevægelsen og erhvervslivet.

Den nye hovedbestyrelse afprøvede mulighederne, men det blev et magert resultat. Næstformanden Bernhardt Tastesen afprøvede sine forbindelser til fagbevægelsen, resultatet blev nogle få kollektive medlemmer. I 1993 kom dog hjælpen. ASF Dansk Folkehjælp, der var i gang med et stort humanitært arbejde i forhold til Rusland, tilbød os sekretariatsassistance i en overgangstid, indtil vi igen kunne stå på egne ben. I denne organisation havde man ikke glemt den hjælp Landsforeningen og Lannungfondet havde ydet i forbindelse med jordskælvskatastrofen i 1988-89 i Armenien.

Dette satte for alvor gang i Landsforeningens virke. For afdelingernes vedkommende har billedet stort set været, at Københavnsafdelingen har fortsat sin aktivitet på hidtidigt grundlag, men desværre med et stærkt faldende medlemstal. I de store byer Århus, Odense, Aalborg og Esbjerg var der en årrække stilstand i første halvdel af 90'erne, men nu er der igen stor aktivitet med

stigende medlemstal og på et meget bredere grundlag end tidligere.

Nye afdelinger er oprettet i Kolding (1993), på Lolland-Falster (1994), i Horsens (1995), samt i Åbenrå og Næstved (1996). Og nu er der initiativ i gang for oprettelse af en afdeling i Frederikshavn.

Nyt navn

På den ekstraordinære kongres i 1992 blev det besluttet som en konsekvens af Sovjetunionens opløsning at ændre foreningens navn til "Dansk-Russisk Forening". Ligeledes blev det i formålsparagraffen fastslået, at foreningen arbejder på demokratiets og menneskerettighedernes grundlag og er uafhængig af partipolitik.

På kongressen i 1993 og igen på kongressen i 1996 valgtes en hovedbestyrelse på 15 medlemmer. Hermod Lannung fortsatte som landsformand indtil han døde i oktober 1996. Den 9. november 1995 blev Hermod Lannung hyldes på sin 100 års fødselsdag ved en reception på Christiansborg, som foreningen stod i spidsen for. I et langt liv havde han virket for menneskelige værdier i verdenssamfundet og i særlig grad for gode kontakter til Rusland.

På kongressen i 1996 valgtes Bernhardt Tastesen til ny landsformand. Holebys borgmester Fridtjof Nielsen valgtes som ny landskasserer. Domprovst Arne Bugge genvalgtes som næstformand. Sideordnet hermed blev valgt to nye næstformænd, forretningsfører Asger Pedersen, København, og ungdomsskoleinspektør Leo Pilgaard, Aalborg.

Russisk kulturhus

Venskabshuset i Vester Voldgade 11, som indtil 1992 var domicil for Landsforeningen, fik gradvist ændret sin funktion, så det i dag er

russisk kulturhus, og foreningen har intet med huset at gøre. Københavns-afdelingens brug er begrænset til væsentligst kulturelle arrangementer, og dermed kan det fastslås, at der nu er løsere bånd til Rusland som samarbejdspartner i forbindelse med Venskabshuset.

Samarbejdet med Ruslands ambassade har også skiftet karakter. Det sænkede sig til et lavt niveau efter at vi som landsforening havde protesteret mod den fremfærd, der fra russisk side blev brugt i Tjetjenien. I de seneste par år har foreningen påny fået en nær kontakt til ambassaden, personificeret ved den nytiltrådte ambassadør Aleksander Chepurin.

Siden 1993 har Dansk-Russisk Forenings største ændring i forhold til tidligere været, at vi nu er en decentralistisk forening i forhold til før, hvor vi med fast personale og tæt kontakt til Sovjetunionen var en centralistisk forening.

Dette kan bedst udtrykkes ved at medlemstallet i København er faldet fra 850 i 1991 til 250 ved starten af 1999. Medlemstallet i provinsen er i kraft af udviklingen med de nye afdelinger ca. 350 ved indgangen til 1999, medens det ikke præcist kunne registreres tidligere.

Hovedvægten af indsatsen gøres i dag af de lokale afdelinger, der for de flestes vedkommende har et højt aktivitetsniveau. For at stimulere afdelingernes virke er der siden 1995 afholdt årlige konferencer for bestyrelsesmedlemmerne, som har været meget vellykkede.

Årlige konferencer

Fra 1996 kom Dansk-Russisk Forening også i betragtning ved tildeling af midler fra Tips og Lotto. Dette har haft stor betydning for virket ude i afdelingerne. Russiske dage med musik, udstillinger, foredrag, teater for børn og voksne samt gæster fra Rusland har påvirket

aktiviteten mange steder i landet. I det hele taget har vores afdelinger været med til at bringe det russiske samfund, dets kultur og dets mangeartede problemer tæt på større kontakt med danskernes hverdag.

Specielle aktiviteter som delegationsbesøg fra Rusland med sigte på at fortælle om dansk demokrati og dets virke i vores kommuner er gennemført med støtte fra Demokratifonden. Dansk-Russisk Forenings lokalafdelinger har også i et vist omfang støttet ASF Dansk Folkehjælp i forbindelse med det årlige besøg af børn, der er ramt af følgerne fra Tjernobykatakstrofen.

Landsforeningen har altså i perioden her op igennem 90'erne været det kit, der har bundet afdelingerne sammen og stimuleret til aktiviteter.

Et samarbejdsprojekt, der med støtte fra Lannung-fondet har udviklet sig igennem de sidste 10 år, er årlige konferencer om freds- og sikkerhedspolitik, der normalt afholdes på Christiansborg. Helt i overensstemmelse med de idealer, som prægede Lannungs liv, afholdes disse konferencer forhåbentligt også langt ind i det næste århundrede. Ved alle disse konferencer har vi som samarbejdspartnere haft FN-forbundet, AIF Arbejderbevægelsens Internationale Forum og Det Radikale Venstres udenrigspolitiske udvalg.

Her skal særligt nævnes markeringen af 500-året for forbindelserne mellem Danmark og Rusland i 1993, hvor ministerpræsident Tjernomyrdin var regeringens gæst, og vi samtidig med mange andre kulturelle arrangementer gennemførte konferencen om "Rusland i det europæiske hus", og hvor vi havde besøg af ambassadør Nikolaj Uspenskij.

I 1995 markeredes Hermod Lannungs 100 års fødselsdag med konferencen "Rusland og Danmark set i et europæisk perspektiv", og hvor vores gæst fra Rusland var

viceudenrigsminister Boris Pastukhov.

I de 75 år Dansk-Russisk Forening nu har eksisteret har udviklingen i Rusland også afspejlet sig i måden som foreningen har måttet virke på. I dag er der ingen tvivl om, at kontakten og samarbejdet med Rusland er afgørende for Danmark og Europa. Derfor vedkommer udviklingen i Rusland os. Det er et spørgsmål om fred og sikkerhed, men det er også et spørgsmål om demokrati og menneskerettigheder, og det er ikke mindst et spørgsmål om social udvikling frem mod velfærd for det russiske folk. Vi i Dansk-Russisk Forening vil i de kommende år udbrede kendskabet til Rusland og det russiske folk og øge den mellemfolkelige kontakt. På dette grundlag vil der fortsat være brug for Dansk-Russisk Forening.

Formålsparagraf

Formålet med Dansk-Russisk Forening er at fastholde de mellemfolkelige forbindelser og at udvikle samarbejdet mellem folk i Danmark og Rusland for derigennem også at virke for fred og afspænding i verden.

Foreningen arbejder på demokratiets og menneskerettighedernes grundlag og er uafhængig af partipolitik.

Det folkelige led

• AF AF ALEXANDER
CHEPURIN, RUSLANDS
AMBASSADØR I DANMARK

De mange år med foreningens aktive og frugtbare virksomhed viste, at det hundredårige venskabsbånd mellem vore folk ikke er udsat for konjunkturpåvirkning og tjener som en pålidelig basis for leden efter nye

former for russisk - dansk samarbejde og gensidig forståelse.

Organisationen som blev stiftet 23. april 1924 hed i starten "Forening for dansk-russisk samvirke."

Dagen tiltrækker opmærksomhed. I denne periode var diplomatiske forhold mellem de to lande midlertidigt afbrudt og blev først genoptaget to måneder efter den ovennævnte begivenhed - i juni 1924. Det faktum er ret symbolsk. Folkediplomatiet overhaler tit officiel diplomati.

Bidrag til styrkelse af gensidig forståelse, tillid, alsidigt samarbejde og venskab mellem folk i de to lande, bekendtskab med historie, kultur, traditioner i Rusland og Danmark - det er formålene bag foreningens virksomhed. Med andre ord, den tjener som det nødvendige "folkelige" led i vores forbindelser, som ikke kan undværes når man vil sikre deres fasthed og levedygtighed.

Vi byder velkommen til foreningens frugtbare arbejde for organisering af rundbordskonferencer, både for de internationale problemer og forskellige emner af forholdene mellem Rusland og Danmark, gennemførelse af udstillinger, turne af musik- og teaterkollektiver, hjælp med studiet og udbredelse af russisk sprog i Danmark. En bred genklang fik traditionen ved gennemførelse af Ruslands dage i forskellige danske byer, som blev genoptaget i 1996.

Der skal især nævnes Ruslands uge i Ålborg i november 1998. Et indholdsrigt program som inkluderede både de kulturelle og informations-politiske begivenheder tiltrak opmærksomhed. Der blev stiftet interessante og perspektifulde kontakter indenfor kultur - og uddannelsesudvekslinger og informationsvirksomhed. Udvikling af denne praktik vurderes som meget nyttig og vigtig.

Dansk-Russisk Forening tager udgangspunkt i historiske forbindelser og de nye realia, forstår nødven-

digheden af forhøjelse af niveauet i de bilaterale forhold. På denne basis bidrager foreningen aktivt til udbredelsen af positive oplysninger om Rusland, dannelse af et klima af gensidig interesse og sympati, uddybelse af tillid mellem borgere i vore lande, hjælper med at skabe gunstige ydre vilkår for gennemførelse af processen med økonomiske og demokratiske omdannelser i Rusland.

Foreningen fejrer jubilæum på tærsklen til det nye årtusinde.

I sådan et vigtigt øjeblik vil vi ønske Dansk-Russisk Forening et årtusind med frugtbar og mangesidet kultur - og oplysningsvirksomhed, og lykke og alt det gode til dens medlemmer - Ruslands venner.

Hilsen fra Moskva

• AF VALENTINA TERESHKOVA

Kære venner!

På vegne af Det Russiske Center for Internationalt Videnskabeligt og Kulturelt Samarbejde under Den Russiske Føderations regering (Roszarubezhcenter) og Den Russiske Sammenslutning for Internationalt Samarbejde ønsker jeg alle foreningens medlemmer til lykke i anledning af det vidunderlige jubilæum.

Foreningen, som blev stiftet for 75 år siden og før diplomatiske forbindelser blev oprettet mellem vore lande, var en af de første i verden, der satte sig som mål at udvikle venskabelige forhold til Sovjetunionens folkeslag.

At Foreningen fik tildelt ordenen "Folkenes Venskab" i 1984 var en

anerkendelse af den betydelige indsats, som Foreningen bidrog med til styrkelse af de kulturelle forbindelser og den gensidige forståelse mellem Sovjetunionens og Danmarks folk.

Foreningen er bredt kendt og nyder fortjent respekt i Rusland.

I jeres bestræbelser rettet mod at udvikle et nabovenligt forhold mellem vore lande, som der er flere hundrede års tradition for, kan I altid regne med støtte fra Den Russiske Sammenslutning for Internationalt Samarbejde, fra Roszarubezhcenter og fra Det Russiske Center for Videnskab og Kultur i København.

Jeg ønsker alle Foreningens medlemmer fortsat fremgang i deres ædle virksomhed.

Valentina Tereshkova er leder af Det Russiske Center for Internationalt Videnskabeligt og Kulturelt Samarbejde under Den Russiske Føderations regering, formand for præsidiets for Den Russiske Sammenslutning for Internationalt Samarbejde.

Genopstart af en af- deling af Dansk- Russisk Forening

• AF LEO PILGAARD FORMAND
FOR DANSK-RUSSISK
FORENING

NORDJYLLANDSAFDELINGEN.

Der har siden 1924 eksisteret en Dansk - Russisk Forening i Nordjylland. Under lidt forskellige navne men med det samme formål: At fremme samarbejde og venskabelige forbindelser af enhver art mellem Rusland og Danmark. Foreningen i Nordjylland har fra starten og gennem de mange år været meget aktiv og livskraftig, og der har været afviklet en lang række aktiviteter af forskellig art

Kraftig nedkøling

Med sovjetstyrets sammenbrud skete der det, at de forbindelser man havde i Rusland blev lukket af. Man kunne ikke længere regne med de venner og samarbejdspartnere man havde tidligere. Man kunne måske ikke finde deres nuværende adresser, og det var helt andre politiske toner der lød nu.

I Aalborg og Frederikshavn betød det reelt en vis modløshed hos de siddende bestyrelser, så man nedkølede foreningen kraftigt og indstillede virksomheden. Der sad dog i Aalborg en bestyrelse der "passede på pengene". Og det var ansvarligt og godt.

Men på landsplan startede Bernhardt Tastesen i 1994/95 sit felttog for at få afdelingerne op at stå igen. I Aalborg ved at han henvendte sig til den siddende bestyrelses 3 medlemmer samt til personer som Bernhardt kendte fra sit tidligere virke og som han tidligere havde arbejdet sammen med. Deriblandt Erik Jeppesen, forstander for Huset i Aalborg samt undertegnede.

Der blev holdt et par møder hvor vi mødtes og fik snakket mulighederne igennem. Man enedes om at forsøge at gennemføre en generalforsamling og den blev afholdt sidst i maj måned 1995. Der mødte en lille snes mennesker op og man fik valgt en

bestyrelse bestående af gode gamle kræfter fra den tidligere forening samt nye folk.

Russisk uge

Ved det konstituerende møde valgtes Leo Pilgaard som formand og kredsen gik derefter i gang med arbejdet. Og det lykkedes. Blandt andet fordi vi havde og har en bestyrelse, der påtager sig opgaver ved gennemførelse af de forskellige arrangementer, og fordi der var lidt penge i kassen at starte på.

Men også fordi Dansk - Russisk Forening på landsplan sørgede for opbakning med kurser, mødevirk-somhed samt penge søgt hjem fra tips-og lottomidlerne, penge som vi i Nordjylland også har fået vores andel i.

Hvert år har vi gennemført 8 til 10 arrangementer og i de to år vi har afholdt russisk uge i Aalborg har der været mange og fine aktiviteter.

Skal der fremhæves nogle arrangementer må det være den russiske ambassadørs besøg i Aalborg i november i forbindelse med den russiske uge 1998, Ambassadøren åbnede en udstilling af russisk kunst, var forelæser sammen med Aalborgs tidligere borgmester Kaj Kjær ved et fyraftensmøde for erhvervsfolk og overværede Karavai kvartettens forestilling om aftenen, og dagen efter blev han modtaget af Aalborgs borgmester Henning G. Jensen. Vi var glade og stolte over ambassadørens besøg.

Men også fler besøg af Tamaras børneteatergruppe fra Sct. Petersborg hvor de optrådte for Aalborg-gensiske børnehaver og skolebørn med stor succes. 4 gange gæstede de Aalborg og ialt ca. 1800 børn har set deres forestillinger.

Vores nytårsfrokost er også et hit. Bestyrelsen laver de mange lækre russiske retter. Og vodka, øl og sang og musik har gjort disse aftener til glade aftener.

Men vi har haft en lang række af små og store arrangementer hvor russiske kunstnere, russiske politikere, studerende af forskellig slags, danskere med kendskab til Rusland deltog. En af vore store glæder har været at høre Erik og Dusja Carlsen fortælle om deres ophold i Rusland.

Medlemstallet steget

Gennem de knap fire år vi har arbejdet er medlemstallet steget og vi har nu 73 medlemmer i vores forening. Og der kommer jævnligt nye til.

Det næste foredrag vi skal have, er et 90 års fødselsdagsforedrag, som Villy Fuglsang, der er medlem af vores bestyrelse, holder og hvor han fortæller om sit meget spændende og dramatiske liv gennem 90 år.

Vi har opnået at give Aalborgborgere og borgere i Nordjylland et lille indblik i hvilke kvaliteter Rusland har og hvad Rusland, trods øjeblikkelige store besværligheder, er i stand til at yde. Fordi det russiske menneske selv formår at yde noget som vi kan have glæde af.

Hermod Lannung - et livs- værk for fred mellem na- tionerne

• AF FHV. DOMPROVST
ARNE BUGGE

Hermod Lannung (*9.11.1895) var fra sommeren 1924, efter sin tilbagekomst fra Sovjetunionen, medlem af Dansk Russisk Samvirke, senere Landsforeningen til Samvirke mellem Danmark og Sovjetunionen og fra 1992 Dansk-Russisk Forening. Som denne forenings ubestridte formand og præsident har Lannung virket siden 1974 og lige til sin død i oktober 1996 - få uger før han ville været fyldt 101 år!

Lannungs engagement i Dansk-Russisk Samvirke vakte, da den unge stud.jur. i årene 1917-19 var tilknyttet det danske gesandtskab i Petrograd med den opgave at tage sig af de østrig-ungarske krigsfanger i Rusland. Han oplevede revolutionen på nærmeste hold. Dagen før sin 22 års fødselsdag - eller dagen efter stormen på Vinterpaladset - befandt han sig på Slotspladsen. Engagemmentet nærmedes i 1922-24, da han atter var i Sovjetunionen, nu som deltager i Fridtjof Nansens hjælpeaktion under den russiske hungersnød og som delegeret for European Student Relief. I Kharkov giftede han sig med Jelena Mikhajlovna Soboleva (*1899, G. 1924, +1938). Disse år blev for Lannung til "Min russiske ungdom" (erindringsbogen fra 1976). Han havde for altid tabt sit hjerte til Rusland og det russiske folk med dets historie, dets kunst og musik, litteratur og kultur. Et vidnesbyrd herom er bl.a. hans enestående samling af ikoner og russisk malerkunst fra første trediedel af århundredet, som han ved sin død har skænket til Museet i Sorø ved Akademiet, hvorfra han dimitteredes i 1914.

Lannung var fra sin tidligste ungdom knyttet til det radikale venstre, der skulle blive baggrunden for hans livs virke som politiker og parlamentariker. Hans indsats gjaldt især det internationale, fred og

forsoning. Han havde sæde i Landstinget 1939-47 og i 1953 og i Folketinget 1957-60. Han var med ved FN's første generalforsamling i London i januar 1946 og var FN-delegeret 1947-57 og 1961-70. Han var medlem af Europarådet fra dets oprettelse i 1949 til 1967 og igennem en halv snes år formand for dets juridiske kommission og interesserede sig stærkt for konventionen om menneskerettighederne. Han var medlem af Dansk Fredsforening og formand for Een Verden 1962-70.

Fra 1977 har Lannung været præsident for World Federalist Movement (Een Verdens verdensorganisation). Til støtte for kurser og anden oplysningsvirksomhed inden for disse felter oprettede han Hermod Lannungs Fond.

Lannungs indsats for dansk-russisk samvirke tog ikke af med årene. Han var en af hovedmændene for de omfattende jubilæumsarrangementer i 1993 i forbindelse med fejringen af 500-året for dansk-russiske forbindelser (traktaten af 1493 mellem kong Hans og storfyrst Ivan), bl.a. omfattende festmøde og udstilling i Københavns rådhus samt, støttet af Hermod Lannungs Fond, SNU's udgivelse af bogen "Danmark og Rusland i 500 år" i 1993 og russisk udgave i 1996 "Danija i Rossija 500 let".

Dette jubilæum var, med Lannungs ord, en "fest for ubrudt fred igennem et halvt årtusind mellem Danmark og Rusland".

En stor glæde var det for Dansk-Russisk Forening i samarbejde med Arbejderbevægelsens Internationale Forum, FN-forbundet og Det radikale Venstre i november 1995 i anledning af Hermod Lannungs 100 års fødselsdag at kunne afholde konferencen "Danmark og Rusland set i et europæisk perspektiv" på Christiansborg, og året efter i september - en måned før hans død -

samme sted at holde en lignende konference om "Danmarks og Ruslands holdninger til det udvidede sikkerhedsbegreb". Ved denne lejlighed talte den gamle verdensborger og fredsforkæmper for sidste gang offentligt. Myndigt og engageret advarede han mod en udvikling hen imod et "atomart anarki" og opfordrede til, at de nordiske landes regeringer sammen med andre arbejdede for et FN-styret internationalt atomart overvågningssystem.

Ved sin død var Hermod Lannung æresmedlem af FN-forbundet og Det radikale Venstre.

Foreningens formænd

1924-36 Georg Bolgan, *sekretær i Hovedstadens Brugsforening*

1936-38 N.K. Johansen, *kommunelærer*

1938-40 Ejnar Thomassen, *oversætter og forfatter*

1940-49 Albert Olsen, *professor*

1949-50 Alfred Jensen, *fhv. minister, fungerende formand*

1950-64 Jørgen Jørgensen, *professor dr.phil.*

1964-66 Carl Thomsen, *stadsbibliotekar*

1966-68 Alfred Jensen, *fungerende formand*

1968-74 Allan Fridericia, *scenograf og ballethistoriker*

1974-96 Hermod Lannung, *landsretssagfører*

1996- Bernhardt Tastesen, *fhv. MF og statsrevisor*

Sovjetiske kulturdage i Danmark

1974 - Adzerbajdzjan

1975 - Kazakhstan

1976 - Hviderusland

1977 - Armenien

1978 - Letland

1979 - Kirgisien

1980 - Georgien

1981 - Litauen

1982 - Uzbekistan

1983 - Ukraine

1984 - Rusland

1985 - Moldavien

1986 - Estland

1987 - Turkmenistan

1988 - Tadsjikistan

1989 - Adzerbajdzjan

1990 - Letland

50 år på den russiske sidelinie

• AF KLAUS A. JENSEN

Anno 1999. Eigil Steffensen krydser fingre for Rusland. Men han ser ikke lyst på fremtidsudsigterne for det store land.

Gennem et halvt århundrede har den tidligere professor ved slavisk institut på Odense Universitet og docent på Københavns Universitet fulgt udviklingen i Rusland tæt. I den samme periode har han været medlem af landsforeningen, hvor han i jubilæumsåret også sidder i præsidiet.

– Nej, det er meget svært at tale optimistisk om Rusland i øjeblikket. Og det er også svært i en overskuelig fremtid at tro på nogen lykkelig udvikling i den forstand, at der skabes et moderne samfund med grundfæstede demokratiske institutioner o.s.v., vurderer Eigil Steffensen.

Indremissionsk opvækst

Eigil Steffensen stammer fra Thy, hvor han voksede op i et indremissi-

onsk landbohjem på Vestervigkanten, og han oplevede i 1930erne landbrugskrisen, som resulterede i, at familien måtte gå fra gården.

– Min opvækst var præget af troen og religionen, men jeg følte og ikke mindst i lyset af krisen i 30erne, at der måtte være andre måder at tænke om tilværelsen på. Jeg læste Johannes V. Jensen og Nexø's rejseskildringer fra den unge sovjetstat, "Mod Dagningen". Jeg læste "Det russiske Eventyr" af Laxness. Griegs "Ung må Verden endnu være" og Knickerbockers "Rusland i Smeltedigelen".

Enkelt til Rungsted

– Jeg brød med min tidligere baggrund. Det, der tiltalte mig ved Rusland og Sovjetunionen var, at de havde fået styr på kirken og religionen. Det passede mig godt efter mit farvel til hele den indre-missionske tradition og kultur. Jeg var også optaget af den sociale omvæltning, fortæller Eigil Steffensen.

Drengen var begavet og ved en lærers mellemkomst og engagement kom Eigil Steffensen til Rungsted, som var et af de få steder i landet, hvor han med baggrund i en kostskole kunne få en studentereksamen. Dette skift har givet titel til hans erindringer "En enkelt til Rungsted", som udkom på forlaget Vindrose i 1993.

Illegal studiekreds

Allerede i gymnasietiden forsøgte Eigil Steffensen sig med det russiske ved hjælp af et Linguaphone-kursus. Han var under besættelsen også med i en illegal studiekreds om marxisme, og lige efter krigen var han med til at arrangere de store demonstrationer i København mod Spaniens diktator Franco. Han rejste også i den første efterkrigssommer til Titos Jugoslavien, hvor han sammen med

unge fra andre egne af Europa tog del i arbejdet med at bygge jernbaner.

I 1946 meldte han sig til russiskstudiet på Københavns Universitet.

– Men det kom noget bag på mig, at jeg faktisk skulle gennem en magisterkonferens i slavisk filologi i løbet af studietiden. Jeg havde ikke regnet med at skulle beskæftige mig med oldbulgarsk og kirkeslavisk. Men det var vilkårene dengang.

Eigil Steffensens professor var svensk og hed Anton Karlgren. Han havde blandt andet skrevet bogen "Stalin", som skabte en voldsom debat efter krigen.

– Set i bakspejlet er det vel noget af det mere fornuftige, der har været skrevet om personen og tiden, vurderer Eigil Steffensen et halvt hundrede år senere.

Magtovertagelse i Prag

Selv ville han gerne til Sovjetunionen i forbindelse med sine studier, men det lod sig ikke gøre så kort tid efter krigens store ødelæggelser, måtte landsforeningens formand, professor Albert Olsen, desværre konstatere. I stedet slog Eigil Steffensen til, da han i 1947 fik mulighed for at få et stipendium til studier på Karls-universitetet i Prag. Han kom hurtigt til at tale flydende tjekkisk og opholdt sig i Tjekkioslovakiet frem til 1950.

Han var kommunist og også medlem af det danske DKP.

– Jeg oplevede i 1948 at kommunisterne tog magten i Tjekkioslovakiet. Og jeg oplevede også, hvordan danske aviser skrev meget overdrevet om situationen. Blandt andet hed det i den danske presse, at 500 mennesker var blevet dræbt eller såret i Prag. Det passede slet ikke med den virkelighed, jeg gik midt i. Jeg boede på et kollegium, hvor en af studenterne helt udramatisk i øvrigt havde fået såret sit knæ i forbindelse med magtovertagelsen.

Ham lavede jeg et interview med til dagbladet Land og Folk. Artiklen fik overskriften: Interview med en død student.

Udlandskorrespondent

Eigil Steffensen redigerede gennem sine tre år i Prag den tjekkoslovakiske radios kortbølgeudsendelser til Danmark og blev i øvrigt akkrediteret som korrespondent for de kommunistiske blade i hele Skandinavien, hvilket også indebar, at han blev understøttet med et pressekort.

– Det journalistiske og det at samle nyheder ind interesserede mig og har egentlig gjort det gennem alle årene. Pressekortet havde jeg mindst en gang stor glæde af. Vi var ude i Høje Tatra området i grænseegnene til Ukraine, og på en eller anden måde havde vi fået os forvildet ind på den forkerte side til Sovjetunionen. Vi blev holdt op, men situationen blev løst ved hjælp af pressekortet, som jo var flot med farver og det hele.

Aksel Larsen og Tito

I 1950 vendte Eigil Steffensen tilbage til Danmark og genoptog for alvor sine russisk-studier. Det tjekkoslovakiske var i det lange løb brødløst, resolverede han.

Samme år begyndte de politiske processer i Ungarn. De fortsatte siden i Bulgarien og Tjekkoslovakiet og blev af afgørende betydning for Eigil Steffensens senere politiske syn og personlige erkendelse:

– Tvivlen var allerede begyndt at nage i mig i slutningen af 1940'erne, da den jugoslaviske boghandel i Prag blev lukket i forbindelse med konfrontationen mellem Sovjetunionen og Jugoslavien. Tito gik jo sin egen vej. Jeg syntes, det var trist. Jeg havde i den forbindelse blandt andet diskussioner med Aksel Larsen. Han var privat betydeligt mere forstående over for Tito, end

der officielt blev givet udtryk for i Land og Folk.

Slansky-processen

– Specielt Slansky-processerne i Prag var meget hårde og med mange henrettelser. Jeg havde jo kendt eller været i kontakt med flere af de mennesker, som nu stod anklaget. Jeg troede simpelthen ikke på de anklager, der blev rejst. I hvert fald måtte jeg over for mig selv konstatere, at så var der i givet fald også mange, mange andre, som på tilsvarende måde havde forbrudt sig.

Ud af kommunistpartiet

I begyndelsen af 1954 tog Eigil Steffensen konsekvensen af sine overvejelser og meldte sig ud af DKP.

– Det var dermed i løbet af få år det andet meget afgørende, personlige brud, jeg foretog. Man kunne måske også kalde det mit andet nederlag. Siden kom jeg til at opfatte mig selv som en uafhængig iagttagelse af samfundsprocessen både herhjemme og i øst. Jeg mistede ikke interessen for, hvad der foregik i Sovjetunionen, men jeg koncentrerede mig mere om det litterære og skrev magisterkonferens om Maksim Gorkij.

Hårde angreb

Eigil Steffensen besøgte første gang Sovjetunionen i 1958 som deltager i en international slavist-kongres i Moskva. To år forinden havde han sammen med blandt andre professor A.D. Stender Petersen, slavisk institut på Århus Universitet, været med til at underskrive en protest henvendt til myndighederne i Moskva mod invasionen i Ungarn.

– Jeg blev i de år jævnligt kritiseret i Land og Folk. De kunne ikke rigtig klare, at jeg havde været så tæt på

forskellige begivenheder og personer og nu ikke var 'rettroende' længere. Efter at jeg var kommet tilbage til Danmark fra Prag havde jeg i nogen tid boet hos Ib Nørlund. Siden meldte jeg mig jo ud af DKP, og når vi mødtes hilste jeg på ham. Men han ville ikke længere hilse på mig. Sådan var vilkårene dengang. Jeg var i polemik med Hans Scherfig, som i et russisk tidsskrift havde skrevet en kronik om det kulturelle landskab i Danmark, hvori han blandt andet fuldstændigt forvanske de Albert Dam. Scherfig svarede med en række fraser i Land og Folk, som i et andet tilfælde bragte en artikel vendt mod mig med overskriften: Gennem Rusland med bind for øjnene. Også Hans Kirk var bitter over, at jeg var stået af.

Rejse med Eskelund

Selv kom Eigil Steffensen i en årrække til at skrive for Information og også i forbindelse med en længere rejse til Rusland i 1961:

– Jeg fik via Peter P. Rohde en henvendelse fra Gutenberghus, som ville sende rejsejournalisten Karl Eskelund afsted for også at beskrive krogene i det sovjetiske samfund. De ville gerne have mig med, fordi jeg jo kendte sproget og kulturen. Det blev en meget spændende tur med Eskelund og hans kinesiske kone. Han var en meget dygtig skribent på sit plan, og vi rejste over hele landet. Jeg havde betinget mig, at jeg måtte skrive hjem til Information, og det havde jeg fået lov til under den forudsætning, at der kun blev bragt een artikel om ugen, så jeg ikke kom til at overhale Eskelund og ugebladene.

Sort kaviar og rød optimisme

Karl Eskelund havde for vane at udgive en bog i forlængelse af sine reportagerejser, og det var heller ikke nogen undtagelse i dette tilfælde. Eigil Steffensen, eller Stef, som Eskelund blot sagde, var ophavsmand til titlen: "Sort kaviar og rød optimisme".

– Under vores rejse i Rusland oplevede vi et vældigt bureaukrati, men vi blev også modtaget fyrsteligt, ikke mindst i Kaukasus. Når man rejste i landet dengang, hæftede man sig ikke så meget ved forskellene, selvom de jo var der fra område til område. Det var Sovjetmennesket, man mødte overalt. Man måtte selv finde og fastholde nuancerne.

Tjekkoslaviet besat

Blandt en lang række rejser til Sovjetunionen opholdt Eigil Steffensen sig i 1967 et halvt år med studier i Leningrad. Forinden havde han skrevet doktordisputats om Gogol. I Leningrad oplevede han blandt andet 50-års dagen for oktober-revolutionen.

Året efter deltog han i en international slavist-kongres i Tjekkoslaviet. Han opholdt sig ude i den tjekkiske provins, da de russiske tanks rykkede ind i landet.

– Ingen troede rigtigt på, at det var sandt, men på tv kunne jeg jo med egne øjne se, hvordan der blev kæmpet om næsten hvert rum i tv-bygningen i Prag. Et hus, som jeg kendte ud og ind.

Efter okkupationen blev Eigil Steffensen med politieskorte kørt ud af Tjekkoslaviet til Vesttyskland, og straks ved ankomsten til Danmark gik han igang med at aflytte tjekkisk radio for Danmarks Radio. Året efter besøgte han igen Prag for at lave radio og denne gang sammen med forfatteren Erik Aalbæk Jensen:

– På det tidspunkt var bitterheden, skuffelsen og modstanden mod russerne fortsat meget mærkbar.

Rifbjerg i røret

I slutningen af 1980'erne kom tøbruddet, og i 1988 var Eigil Steffensen sammen med sin kone Märta-Lisa Magnusson, ligeledes slavist og grundig Ruslands-kender, initiativtager til det historiske møde, der for første gang bragte russiske intellektuelle sammen med russiske emigranter i vesten: The Louisiana Conference on Literature and Perestroika.

– Min kone og jeg boede i Bederslev på Fyn, og ideen blev undfanget en dag i køkkenet. Men hvor skulle arrangementet finde sted? Det gav Klaus Rifbjerg løsningen på en dag, jeg sad hos ham, mens han var direktør for Gyldendal. Rifbjerg ringede til Knud W. Jensen på Louisiana. Derefter gav han røret videre til mig, og så var sagen i realiteten klaret af.

Dramatisk optakt

– I realiteten var ikke blot det sovjetiske forfatterforbund men også udenrigsministeriet stærkt involveret, og fra russisk side var det formentlig Gorbatjov personlig, som i sidste ende gav tilladelsen til at lade et hold russiske intellektuelle rejse afsted til denne dialog. Hierakiets nummer to Ligatjov var ubetinget imod. Sagen var meget principiel, fordi den rørte ved et hjørne af den russiske udenrigspolitik. Optakten til konferencen blev også temmelig dramatisk. De sovjetiske deltagere fik først i allersidste øjeblik deres pas og blev i øvrigt straks ved ankomsten til København hentet og kørt til en flere timer lang briefing på ambassaden.

Forklarelsesproblemer

Den daværende landsforening var i situationen ikke til megen hjælp, konstaterer Eigil Steffensen.

Han vil imidlertid ikke dømme nogen til at have større forklarelsesproblemer end andre men nøjes med at sige:

– Fundamentalt kan vi jo alle tage fejl i et eller andet, og på den måde kan enhver af os som menneske stå med et forklarelsesproblem. Ingen troede jo heller på, at Sovjetunionen kunne ændre sig og gå i opløsning uden en blodig omvæltning. Det var udgangspunktet for enhver analyse, uanset om man befandt sig det ene eller det andet sted. Jeg havde gennem årene et meget blandet forhold til landsforeningen. Det var specielt godt i de år, Hermod Lannung stod i spidsen. I den forbindelse er det lidt pudsigt at tænke på, at Lannung, der jo selv oplevede 1917-revolutionen i Rusland, var den ene af Fritjof Nansens to sekretærer i Moskva. Den anden var Vidkun Quisling...

Tålmodighed og tål-somhed

Om den 75-års jubilerende landsforening har Eigil Steffensen i øvrigt denne kommentar:

– Foreningen har vel for lidt kontakt med erhvervslivet, og så har en del mennesker nok den fornemmelse, at det fortsat er gamle bolsjevikker, som driver værket.

Om udviklingen i Rusland generelt siger han:

– Det er vanskeligt i disse år at blive inspireret af Rusland. Desværre. Vi bærer selv i Vesten en del af skylden. Vi har været tilbøjelige til at sige, at russerne er som os andre, bare de slipper af med bolsjevikkerne. Så enkelt er det ikke. Man kan ikke skifte folket ud. Hele den sociale struktur i landet ændrer sig ikke på een gang. Russernes særlige

kendetegn er blandt andet tålmodigheden og tålsomheden, som er et produkt af en bestemt historisk og kulturel udvikling inden for rammerne af et autokrati.

Venten på mirakler

– Da imperiet brød sammen besindede vi os ikke. Vesten svigtede efter min mening Gorbatjov. Man troede, at det, der mod al forventning pludselig skete, var irreversibelt. Sådan behøver det ikke nødvendigvis at være. Først nu bagefter kan man se, at der ikke kan skabes mirakler på kort tid. Betydelige kræfter også i Vesten mente jo seriøst, at man på 500 dage kunne lave den russiske økonomi om. Forslaget blev drøftet i Den øverste Sovjet. Gorbatjov var meget skeptisk, og han blev hånet. Jeg skrev dengang en kronik i Politiken under den lettere ironiske overskrift: Mens vi venter på mirakler.

Den historiske tradition

– Mange mente, at jeg så for sort på situationen. Men sagen er den, at vi har været næsten religiøse i vores forventninger til, hvad russerne kan præstere, bare de får lov. Det er blevet noget næsten hæderværdigt at nedbryde alle dele af systemet, men det løser ikke i sig selv problemerne. Hvis man ser på de nyriges syn på skattesystemet er det rent Glistrup, og det har landet ikke megen glæde af.

– Magtpolitisk er det heldigste eller mest konstruktive, der kan ske vel, at russerne kan samles om en demokratisk leder, som samtidig kan sætte sig i respekt. Russerne, må man forstå, er så vant til at lyde. Det er der en lang historisk tradition for. Helt tilbage fra middelalderen, hvor landet i 250 år var besat af mongoler og tatarer. Rusland har heller ikke haft en renæssance, hvor man i et vist omfang løsgjorde sig fra kirken

og dens dogmer, og først og fremmest har russerne ikke haft en reformation. Kirken i Rusland er den samme kirke, som fandtes for 1000 år siden. Bolsjevismen har i den forbindelse egentlig blot været en moderne variation af noget tidligere. Systemet fik det afgørende knæk med tragedien i Afghanistan og med det eskalerende våbenkapløb og i den forbindelse især Reagans stjernekrigsprojekt, vurderer Eigil Steffensen.